

L'AMIC DE LES ARTS

GASETA DE SITGES

ANY II

31 DE JULIOL DE 1927

NÚM. 16

BUTLLETÍ

1727-1927

SEGON CENTENARI DE L'ACTUAL ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DEL VINYET

Les causes que han menat als administradors del Santuari de Santa Maria del Vinyet a presentar el projecte d'embelliment exterior i ampliació de l'actual església, són diverses i d'ordre diferent. No fóra inexacte dir, però, abans d'enumerar-les, que a totes les ha precedit un desig *a priori* d'alçar la vida sitgetana a un grau d'elevació inèdita. No és estranya aquesta idea a la nostra gasetà; per això caldrà comptar, encara, la presentació dels plànols Ràfols com una de les monjoies d'aquella ciutat ideal propugnada en els primers números de L'AMIC DE LES ARTS. Després, com a motivacions fidelíssimes d'aquesta premeditació, ha vingut el deure de commemorar el segon centenari de la construcció de l'església actual del Vinyet (1727-1733) que s'escau aquest any. I, motiu poderosíssim, haver d'encarar-nos amb la primera esquerra apareguda en la façana est de l'edifici (esquerra ocasionada pel veïnatge d'una vinya en la terra molla de la qual filtren fàcilment les pluges i les aigües que devallen del teulat del Santuari) la qual, iniciada als fonaments, interessa ja, de guisa ben visible, una de les arcades laterals de la nau central del temple. Posats a fer, els administradors, fix el pensament en la vila de Sitges d'ací a cent anys, més que en la d'ara, havem volgut que el Vinyet tingués un pla harmònic de reformes en la realització del qual

la pietat dels suburencs trobi una manera òptima d'exercir-se. I evitar així, d'una vegada, les successives pensades, valuoses, meritòries, pies, sí, però quasi sempre nul·les, tant des del punt de mira artístic com des del punt de mira de l'augment, de la perpetuació i de l'eficiència del culte a Santa Maria de Sitges.

¡El Vinyet és la sal de l'ànima

ment, serà prompte per exercir al bell mig de la Sitges màxima, la seva influència benefactora; per assolir l'entonament civil i religiós que al nostre esperit li pertoca de fer sentir en aquesta gran porció de Sitges diluïda, que són els sectors del Vinyet i de Terramar, espiritualment incolors i híbrids ara, i creadors, si hom no ho prevé, de vida posterior inco-

Mossèn Joan Llopis i Pi (1790-1876) i En Joan Bofill i Martorell (1839-1927). Els actuals administradors del Santuari ens donarem per satisfets si, amb el projecte que propugnem, adquirim el mèrit que cal per entrar en l'estrènua falanx d'aquests il·lustres predecessors; si, de seguida o més tard, es confessa que les obres d'ara completen sense desmèrit les que ells realitzaren en llur temps.

Dos mots sobre la reforma tantes de vegades esmentada, i la guisa comensem atènyer el seu acompliment, plauran, ben segur, als nostres lectors. Ometem les consideracions d'ordre artístic. L'arquitecte, senyor J. F. Ràfols, de Vilanova, prou conegut com a tècnic i com a tractadista de la seva art, com a literat i com a crític dels més desperts entre els de les joves promocions artístiques i literàries de Catalunya, s'ha atès, en planejar-la, al seu cànon italianitzant, l'ús del qual és, al nostre entendre, el salvament més digne i més prometedor que pot trobar l'arquitectura catalana després del naufragi del modernisme i el que amenaça als seus insòlits successors. No

fóra escaient vessar ací massa elogis d'ell; però sí que ens és urgent regradar-lo en públic per la guisa desinteressadíssima amb què s'ha donat a elaborar un projecte, exposat en un moment entusiasta, per amor només a la seva art, sense escoltar altra veu que la del seu profund sentiment religiós i l'atracció del Vinyet de Sitges que, per raó de veïnatge, li és del tot familiar.

Doncs, de les quatre façanes del Vinyet, la primera a construir caldrà que sigui la que mira a mar, i això per les raons de reparació que ja havem esmen-

FAÇANA PRINCIPAL DE SANTA MARIA DEL VINYET, SEGONS L'AVANTPROJECTE DE J. F. RÀFOLS

A darrera hora, no ens han estat lliurats encara els plànols definitius del Santuari delineats de l'avantprojecte Ràfols. Oferim, doncs, només, l'avantprojecte de la façana principal, en el qual el campanar no està resolt tal com resta en el decisiu i on manquen alguns detalls que els lectors d'aquest article sabran posar-hi. De seguida que estiguin llestes, reproduïrem les quatre façanes de què havem parlat.

sitgetana! Cada suburenc porta en el millor recer del seu fons vital, una miniatura d'aquest Santuari, on la beutat pagana i la dolça pau estètica, natural del nostre clima,—de la nostra *etnos* mediterrània,—s'augmenta amb la gràcia sublim que la fe i la pietat cristianes portaren als cors gentils. Remorós del pas secular de tantes de generacions que als peus de la santa, romànica imatge obriren l'aiguabarreig d'aquest fons íntim, i clamaren ací llur sed de Déu, el Vinyet de demà amb les seves quatre façanes noves, alçades paulatina-

lora, i civil i religiosament nul·la per nosaltres.

Renunciem a allargar-nos amb paràgrafs estimuladors de la caritat sitgetana. L'actual església del Vinyet proclama amb prou d'eloqüència l'esplèndida generositat que els suburencs de sempre han sentit pel culte de nostra Santa Maria; i la història més recent de la vila és plena de l'entusiasme i l'èns que hi esmerçaren tants i tants de patricis, tots els quals restaran satisfets de veure's compendiats amb l'esment d'aquests dos noms, egregis en els anals més recents del Vinyet:

tat. De seguida que les almoines recollides ho permetin iniciarem l'obra general d'aquesta cara del Vinyet i la part que li correspon del jardí que ha de circumvalar l'església. Puix cal que se sàpigat: el reformat santuari de Santa Maria restarà situat al bell mig d'un jardí circular, per a la fixació del qual hom s'ha atés al pla general d'urbanització dels nous sectors de Sitges. I, successivament, s'iniciaran les obres de la façana principal o nord, de la façana oest, i de la façana absidal, amb la corresponent ampliació del camaril de la Verge.

Quecadascú amb la pròpia imaginació completi aquest quadre tot just esboçat; que la voluntat de tots els sitgetans sigui ferma a acomplir una obra de la qual un gran honor col·lectiu ens pot advenir als ulls de la posteritat.

¿Quan de temps duraran les obres del Vinyet? ¿Qui les veurà acabades? En cloure l'arc darrer i en brillar al camaril els marbres nous ¿seran gaire vells els pòrtics de la primera façana? Ho repetim: la rapidesa o el ralentiment de les obres esdevindrà el gran motiu de lloança o de censura que la posteritat farà de nosaltres. Quants més i majors siguin els òbols anònims, quant més el nombre de devots compatriotes que diguin: —Mestre Joux aneu al Vinyet, i de mon compte, esculpiu tants o tants capitells; tants o tants relleus de la Història de Maria; o una, o totes les virtuts cardinals que han d'omplir els plafons entre columna i columna de la façana de Terramar; o una, o totes les figures que entren en l'al·legoria del frontó; o el sant Bartomeu, o la santa Tecla, de la façana principal, tant més d'hora ens advindrà la joia del temple renovellat, i de la eficiència, civil i religiosa, que li esperem veure exercir dintre la ciutat que el segle nou trobarà estesa de les Coves al Baluard.

Joan Arias
Josep Carbonell

Lector: Grava des d'ara en el teu pensament, com un ideal, les obres del Vinyet; fes-ne un motiu religiós, patriòtic, sentimental i artístic de la teva vida. No esperis que te la demanin; cuita a dir la teva participació a la reforma. Així el teu òbol et donarà el doble goig d'una acció bona, acomplerta espontàniament. Perpetua el teu nom en les pedres del Vinyet; la posteritat beneirà el teu record i seràs exemple i ferment de les generacions futures.

LA LITERATURA

VINDRÉ MÉS TARD DEMÀ...

PER
J. V. FOIX

— Vindré més tard demà. Em fa por de trobar ta mare, com cada capvespre, a cada portal del teu carrer, amb un disfraz divers:

ahir, asseguda a l'entrada de la carniceria, tota de negra; en passar jo aixecà els braços enlaire per dibuixar amb llur ombra, damunt l'ala vermella de la porta, no sé quin ocell malèfic; dues portes més amunt, a l'escaleta del veterinari, em mostrava impudicament el si

rugós, m'amenaçava amb lubric esguardi, en veure'm fugir, se'm presentà, en tombant la cantonada, vestida de gran senyora per provocar la meua sorpresa, dues cases més amunt, en un llindar equivoc, on darrera un taulell improvisat oferia, a poc preu, car-

tes i antifàs diabòlics. A les trenta tres entrades que precedeixen la de casa teva, ta mare, en fer-se fosc, se'm presenta amb un vestit divers i un maquillatge esporguïdor. Vindré més tard, vindré molt més tard. Passada mitja nit, ta mare, amb les altres dones del veïnat, miola per les

teulades per desvetllar l'eco esgarriós que agonitza al fons de les xemeneies. Tu i jo aleshores, darrera el mur de desferreres rovellades que jauen darrera l'hort, contemplem, callats, com tomba la lluna darrera la negra muntanya inaccessible que tanca la vila. Més alta que l'Himàlaia ningú no n'ha explorat encara l'altra vessant. Tot just el disc pàl·lid morirà en el nostre horitzó per renàixer a l'altra vall, escoltarem el xoc de les llances amb què milers de guerrers saluden l'alba nocturna.

LA IMATGE DE SANTA MARIA DE QUERALT, DE BERGA, DESPRÉS DE LA SEVA CORONACIÓ L'ANY 1916

Fou l'any passat que, aprofitant l'avinentsa de la festa del Vinyet, començarem a propugnar el retorn de la imatge de santa Maria de Sitges, al seu estat litúrgic natural. Heu-vos ací enguany, per exemple i corolari d'aquesta croada en la qual persistim, la bella imatge de santa Maria de Queralt, a la què, en coronar-la solemnisimament l'any 1916, retornaren els bergadans la primitiva sabor i austeritat pairals. Saviament restaurada, bellament coronada, xopa de pietat antiga i de novells entusiasmes, santa Maria de Queralt no és sola en el seu nou—en el seu vell—estat; se'n acut ara al seu costat la imatge de santa Maria del Claustre, de Solsona, per a la què l'arquitecte senyor Josep Puig i Cadafalch ha projectat, recentment, un baldaquí sota el qual serà en endavant venerada; la de santa Maria del Coll de les Savines, de Cervera; i tantes d'altres que han entrat ja en el camí restaurador per on tard o d'hora caldrà que s'aparelli la pietat ardorosa dels sitgetans.

SANT SEBASTIÀ

PER
SALVADOR DALÍ

A F. GARCIA LORCA

IRONIA

Heràclit, en un fragment recollit per Temísti, ens diu que a la naturalesa li plau d'amagar-se. Alberto Savinio creu que aquest amagar-se ella mateixa és un fenomen d'auto-pudor. Es tracta—ens consta—d'una raó ètica, car aquest pudor neix de la relació de la naturalesa amb l'home. I ell descobreix en això la raó primera que engendra la ironia.

Enriquet, pescador de Cadaqués, em deia, en el seu llenguatge, aquestes mateixes coses aquell dia que, en mirar un quadre meu que representava la mar, observava: Es igual. Però millor en el quadre, perquè en ell les ones es poden comptar.

També en aquesta preferència podria començar la ironia, si Enriquet pogués passar de la física a la metafísica.

Ironia—ho hem dit—és nuesa; és el gimnasta que s'amaga darrera el dolor de sant Sebastià. I és, també, aquest dolor perquè es pot comptar.

PACIÈNCIA

Hi ha una paciència en el remar d'Enriquet, que és una sàvia manera d'inacció; però hi ha, també, la paciència que és una manera de passió, la paciència humil en el madurar els quadros de Vermeer de Delft, que és la mateixa manera de paciència que la del madurar els arbres fruiters.

Hi ha una altra manera, encara: una manera entre la inacció i la passió, entre el remar d'Enriquet i el pintar de Van der Meer, que és una manera d'el·lègància. Em refereixo a la paciència en l'exquisit agonitzar de sant Sebastià.

DESCRIPCIÓ DE LA FIGURA DE
SANT SEBASTIÀ

Em vaig adonar que estava a Itàlia per l'enllosat de marbre blanc i negre de l'escalinata. La vaig pujar. Al final hi havia sant Sebastià lligat a un vell tronc de cirerer. Els seus peus reposaven sobre un capítell trencat. Com més observava la seva figura, més curiosa em semblava. No obstant, tenia idea de conèixer-la de tota la vida, i l'assèptica llum del matí em revelava els seus més petits detalls, amb tal claredat i puresa, que no era possible la meua torbació.

El cap del sant estava dividit en dues parts: l'una, formada per una matèria semblant a la de les meduses i sostinguda per un finíssim cercle de níquel; l'altra, era ocupada per mig rostre que em recordava algú de molt

"L'AMIC DE LES ARTS"

DIRECTOR

Josep Carbonell i Gener

REDACTORS PERMANENTS

J. V. Foix - M. A. Cassanyes - Ramon Planes - Lluís Montanyà,
Domènec Forment - Sebastià Gasch

GRÀFICS

Agustí Ferrer

conegut; d'aquest cercle partia un suport d'escaiola blanquíssima que era com la columna dorsal de la figura. Les fletxes portaven, totes, anotada llur temperatura i una petita inscripció gravada en l'acer que deia: *Invitació al coàgul de sang*. En certes regions del cos, les venes apareixien a la superfície amb llur blau intens de tempesta del Patinir, i descrivien corbes d'una dolorosa voluptuositat damunt el rosa coral de la pell.

En arribar a les espatlles del sant, restaven impressionades, com en una làmina sensible, les direccions de la brisa.

VENTS ALISIS I CONTRA-ALISIS

En tocar els seus genolls, l'aire escàs es parava. L'auriola del màrtir era com de cristall de roca, i, en el seu *whisky* endurit, floria una aspra i sagnant estrella de mar.

Damunt la sorra coberta de conxes i mica, instruments exactes d'una física desconeguda projectaven llurs ombres explicatives, i oferien llurs cristalls i aluminis a la llum desinfectada. Unes lletres dibuixades per Giorgio Morandi indicaven: *Aparells destil·lats*.

L'AIRE DE LA MAR

Cada mig minut arribava l'olor de la mar, construït i anatómic com les peces d'un cranc.

Vaig respirar. Res no era encara misteriós. L'olor de sant Sebastià era un pur pretext per a una estètica de l'objectivitat. Vaig tornar a respirar, i aquesta vegada vaig tancar els ulls, no per misticisme, no per veure millor el meu jo intern — com podríem dir platònicament, — sinó per la sola sensualitat de la fisiologia de les meves parpelles.

Després vaig anar llegint lentament els noms i indicacions estrictes dels aparells; cada anotació era un punt de partida per a tota una sèrie de delectacions intel·lectuals, i una nova escala de precisions per a inèdites normalitats.

Sense prèvies explicacions intuïa l'ús de cada un d'ells i l'alegria de cada una de llurs exactituds suficients.

HELIOMETRE PER A SORDS-MUTS

Un dels aparells portava aquest títol: *Helíometre per a sords-muts*. Ja el nom m'indicava la seva relació amb l'astronomia, però per damunt de tot ho evidenciava la seva constitució. Era un instrument d'alta poesia física format per distàncies i per les relacions d'aquestes distàncies; aquestes relacions eren expressades geomètricament en alguns sectors, i aritmèticament en d'altres; en el centre, un senzill mecanisme indicador servia per mesurar l'agonia del sant; aquest mecanisme era constituït per un petit quadrant de guix graduat, en el centre del qual un coàgul

vermell empresonat entre dos cristalls, feia de sensible baròmetre a cada nova ferida.

En la part superior de l'heliòmetre, hi havia el vidre multiplicador de sant Sebastià. Aquest vidre era còncav, convexe i pla alhora. Gravats en la muntura de plati d'aquests nets i exactes cristalls, hom llegia: *Invitacions a l'astronomia*; i més avall, amb lletres que imitaven el relleu: *Santa objectivitat*. En una vareta de cristall numerada, hom podia llegir encara: *Mida de les distàncies aparents entre valors estètics purs*; i al costat, en una proveta finíssima, aquest anunci

com un senzill i eurítmic organisme arquitectònic.

Damunt la coberta d'un blanc paquebot, una noia sense pits ensenyava a ballar el *black-bottom* als mariners sadollats de vent sud. En altres trasatlàntics, els balladors de *charleston* i *blues* veïen Venus cada matí en el fons de llurs *gin cocktails*, a l'hora de llur pre-aperitiu.

Tot això estava lluny de vaguetat, tot es veia netament, amb claredat de vidre de multiplicar. Quan parava els meus ulls damunt un detall qualsevol, aquest detall s'engrandia com en un *gros plan* cinematogràfic, i as-

subtil: *Distàncies aparents i mides aritmètiques entre valors sensuais purs*. Aquesta proveta estava plena, fins a la meitat, d'aigua de mar.

En l'heliòmetre de sant Sebastià no hi havia ni música, ni veu i, en certs fragments, era cec. Aquests punts cecs de l'aparell eren els que corresponien a la seva àlgebra sensible, i els destinats a concretar el més insubstancial i miraculós.

INVITACIONS A L'ASTRONOMIA

Vaig acostar el meu ull al vidre multiplicador, producte d'una lenta destil·lació numèrica i intuïtiva alhora.

Cada gota d'aigua, un número. Cada gota de sang, una geometria.

Vaig mirar. En primer lloc la carícia de les meves parpelles damunt la sàvia superfície feta de càlcul. Després, vaig veure una successió de clars espectacles percebuts amb una ordenació tan necessària de mides i de proporcions, que cada detall se m'oferia

solia la seva màxima categoria plàstica.

Veig la jugadora de polo en el far miquelat de l'*Isotta Fraschini*. No faig sinó detenir la meua curiositat en el seu ull, i aquest ocupa el màxim camp visual. Aquest únic ull, súbitament emgrandit i com a sol espectacle, és tot un fons i tota una superfície d'oceà, en el qual naveguen totes les suggestions poètiques i s'estabilitzen totes les possibilitats plàstiques. Cada pestanya és una nova direcció i una nova quietud; el *rimmel* untuós i dolç forma, en el seu augment microscòpic, precises esferes per entre les quals hom pot veure la Verge de Lourdes o la pintura (1926) de Giorgio de Chirico: *Naturallesa morta evangèlica*.

En llegir les tendres lletres de la galeta

Superior
Petit Beurre
Discait

els ulls se m'omplien de llàgrimes.

Una fletxa indicadora i a sota: *Direcció Chirico; vers els límits d'una metafísica*.

La línia finíssima de sang és un mut i ample pla del metropolità. No vull prosseguir fins a la vida del radiant *leococit*, i les ramificacions vermelles es converteixen en petita taca, tot i passant ràpidament per totes les fases de llur decreixement. Hom veu altra vegada l'ull en la seva dimensió primitiva, al fons del mirall còncav del far, com insòlit organisme en el qual ja naden els peixos precisos dels reflexes en el seu aquós medi lacrimal.

Abans de seguir mirant, em vaig detenir encara en les precisions del sant. Sant Sebastià, net de simbolismes, era un let en la seva única i senzilla presència. Unicament amb tanta d'objectivitat és possible de seguir amb calma un sistema estelar. Vaig continuar la meua visió heliomètrica. M'adonava perfectament que em trobava dins l'òrbita anti-artística i astronòmica del *Noticiari Fox*.

Segueixen els espectacles, simples fets motivadors de nous estats lírics.

La noia del bar toca *Dinah* en el seu petit fonògraf, mentre prepara ginebra composta per als automobilistes, inventors de les subtils barreges de jocs d'atzar i de superstició negra amb les matemàtiques de llurs motors.

En l'autòdrom de portland, la cursa de Bugattis blaus, vista des de l'avió, adquireix un somniós moviment d'hidroidis que es submergeixen en espiral al fons de l'aquàrium, amb els paracaigudes desplegats.

El ritme de la Joséphine Baker al *ralenti*, coincideix amb el més pur i lent creixement d'una flor a l'accelerador cinematogràfic.

Brisa de cinema, encara. Guants blancs amb tecles negres de *Tom Mix*, purs com els darrers entrecreuaments amorosos dels peixos, cristalls i astres de *Marcoussis*.

Adolphe Menjou, en un ambient anti-trascendental, ens dona una nova dimensió de l'*smoking* i de la ingenuïtat (ja únicament delectable dins el cinisme).

Buster Keaton, — jheus ací la Poesia Pura, Paul Valéry! — Avingudes post-maquíniques, Florida, Corbusier, Los Angeles. Pulcritud i eurítmia de l'útil standarditzat, espectacles asèptics anti-artístics, claredats concretes, humils, vives, joïoses, reconfortants, per oposar a l'art sublim, deliquescents, amarg, putrefacte...

Laboratori, clínica.

La clínica blanca s'arrecera a l'entorn de la pura cromolito-grafia d'un pulmó.

Dins els cristalls de la vitrina, el bisturi cloroformitzat dorm ajegut com una bella dorment en el bosc impossible d'entrellacament dels níquels i del *ripolín*.

Les revistes americanes ens ofe-

reixen *Girls, Girls, Girls* per als ulls, i — sota el sol d'Antibes — *Man Ray* obté el clar retrat d'una magnòlia, més eficient per a la nostra carn que les creacions tàctils dels futuristes.

Vitrina de sabates en el Gran Hotel.

Maniquís. Maniquís quietes en la fastuositat elèctrica dels aparadors, amb llurs neutres sensibilitats mecàniques i articulacions torbadores. Maniquís vives, dolçament beneïtones, que caminen amb el ritme alternatiu i contradirecció d'anques-espallles, i apreten en llurs artèries, les noves fisiologies reinventades dels vestits.

PUTREFACCIÓ

El costat contrari del vidre de multiplicar de sant Sebastià corresponia a la putrefacció. Tot, a través d'ell, era angòixa, obscuritat i tendresa encara; tendresa, encara, per l'exquisida absència d'esperit i naturalitat.

Precedit per no sé quins versos del Dant, vaig anar veient tot el món dels putrefactes: els artistes transcendents i plorans, lluny de tota claredat, conreadors de tots els gèrmens, ignorants de l'exactitud del doble decímetre graduat; les famílies que compren objectes artístics per a damunt del piano; l'empleat d'obres públiques; el vocal associat; el catedràtic de psicologia... No vaig voler seguir. El subtil bigoti d'un oficinista de taquilla m'enterní. Sentia en el cor tota la seva poesia exquisida, franciscana i delicadíssima. Els meus llavis somreien a desgrat de tenir ganes de plorar. Em vaig ajeure en la sorra. Les ones arribaven a la platja, amb remors quietes de *Bohémienne endormie*, d'*Henri Rousseau*.

LA COMPLANTA DELS GOSSOS

DEL

COMTE DE LAUTRÉAMONT

TRADUÏDA PER
J. V. FOIX

A la claror de la lluna, vora la mar, en els indrets isolats de la campanya, es veu, cabussats en amargues reflexions, totes les coses revestir formes grogues, indecises, fantàstiques. L'ombra dels arbres, ara de pressa, ara a poc a poc, corre, ve, torna de nou, en diverses formes, ajupint-se, encastant-se contra terra. Antany, quan jo era endut per les ales de la juvenesa, això em feia somniar, em semblava estrany; ara, m'hi he acostumat. El vent gemega a través les fulles les seves notes llargoroses, i el mussol canta la seva complanta greu, que fa aixecar el cabells als que el senten. Aleshores, els

gossos, tornats furiosos, rompien llurs cadenes, s'escapaven dels masos llunyans; corrien pels camps d'ací d'allà, presa de la follia. Tot d'una, s'aturaven, miraven de tots costats amb una inquietud feroç, l'esguard encès; i, de la mateixa manera que els orífans, abans de morir, llancen al desert una darrera mirada al cel, aixecant desesperadament llur trompa, deixant llurs orelles inertes, també els gossos deixen llurs orelles inertes, aixequen el cap, gonflen el coll terrible, i es posen a bordar, l'un darrera l'altre, sia com un infant afamat, sia com un moribund atacat de pesta a l'hospital, sia com una noia que canta una cançó sublim, contra els estels al nord, contra el cel a l'est, contra els estels al sud, contra els estels a l'oest; contra la lluna; contra les muntanyes, semblants, de lluny, a roques gegantines, ajagudes a l'obscuritat; contra l'aire fred que aspiren a plens pulmons, que fa tornar l'interior de llur narina roja, encesa; contra el silenci de la nit; contra els mussols, el vol oblic dels quals els frega arrant, emportant-se'n un ratolí o una granota al bec, nodriment viu, dolç, per als petits; contra les llebres, que desapareixen en un aclucar d'ulls; contra el lladre que fuig a galop del seu cavall després d'haver comès un crim; contra els serps, remonent els brucs, que els fan tremolar la pell, petar les dents; contra llurs propis aborraments, que els fan por a ells mateixos; contra els garipaus que esmicolen d'un sol cop de barra (per què s'han allunyat de l'aigua-moll?); contra els arbres, les fulles dels quals, blanament bressolades, són tants d'altres misteris que no comprenen, que volen descobrir amb llurs ulls fixos, intel·ligents; contra les aranyes sospeses entre llurs llargues potes, que grímpen arbres amunt per a salvar-se; contra els corbs que no han trobat de què menjar durant tot el dia, i que s'entornen al jaç l'ala fadigada; contra les roques de la platja; contra els focs que apareixen als màstils dels vaixells invisibles; contra el brogit sord de les onades; contra els grans peixos, que, nedant, mostren llur dors negre, i després s'enfonsen a l'abisme; i contra l'home que els fa esclaus. Després d'això, es posen a córrer de nou pels camps, tot saltant, amb

llurs potes sagnants, per damunt els barrancs, els camins, els camps, les herbes i les pedres escarpades. Diríeu que són rabiosos, que cerquen un estany vast per apaigavar llur set. Llurs udols prolongats espanten la natura. ¡Aí del viatger ressagat! Els amics dels cementiris es llançaran sobre d'ell, el destroçaran, se'l menjaran amb llur boca d'on tomba la sang; puix que ells no tenen les dents podrides. Els animals salvatges, no gosen acostar-se per prendre part a la menjada de carn; fugen fins a perdre's de vista, tremolosos. Al cap d'algunes hores, els gossos, fadigats de córrer d'ací d'allà, quasi morts, la llengua un pam fora de la boca, es precipiten els uns contra els altres, sense saber el que es fan, i s'esqueixen en mil trossos, amb una rapidesa increïble. No obren pas així per crudeltat. Un dia, amb els ulls vidriosos, la mare em va dir: «Quan seràs al teu llit, quan sentiràs els gossos abordar pels camps, amaga't sota els llençols, no facis befa del que fan: tenen set insaciàble de l'infinit, com tu, com jo, com la resta dels humans, de figura pàl·lida i llarga. Fins i tot et deixaré sortir a la finestra per contemplar aquest espectacle, que es bastant sublim.» D'aleshores ençà respecto el vot de la difunta. Jo, com els gossos, sento fretura de l'infinit... ¡No puc, no puc aconseguir aquesta necessitat! Sóc fill de l'home i de la dona segons m'han dit. Això m'estranya... ¡creia ésser més! Al capdavant, ¿què m'importa d'on vinc? Jo, si això hagués pogut dependre de la meua voluntat, hauria volgut ésser més aviat el fill de la famella del tauró, la fam del qual és amiga de les tempestes i del tigre, de reconeguda crudeltat: jo no seria pas tan dolent. Vosaltres que em mireu, allunyeu-vos de mí, puix que el meu alè exhala un buf enverinat. Ningú no ha vist, encara, les arrugues verdes del meu front; ni els ossos sobressortint de la meua magra figura, semblants a les espines d'algun gran peix, o a les roques que cobreixen les ribes de la mar, o a les abruptes muntanyes alpestres que vaig recórrer sovint, quan tenia sobre la meua testa cabells d'un altre color. I, quan volto arran de les habitacions dels homes, durant les nits oratjoses,

els ulls ardents, els cabells flagel·lats pel vent de les tempestes, isolat com una pedra al mig del camí, em cobreixo la cara mústiga, amb un tros de vellut, negre com el sutge que omple l'interior de les xemeneies. Cada matí, quan el sol s'aixeca per als altres, tot escampant la joia i la calor saludables a la natura, mentre que cap dels meus trets no es belluga, tot esguardant fixament l'espai ple de tenebres, arronçat al fons de la meua caverna estimada, en una desesperança que m'embriaga com el vi, colpejo amb les meves mans poderoses mon pit que trossejo. ¡Amb tot, sento que só presa de ràbia! ¡Amb tot, sento que no só l'únic que sofreix! ¡Amb tot, sento que respiro! Com un condemnat que prova el seus múscles, tot reflexionant sobre la seva sort, i que és a punt de pujar al patíbul, dret, sobre mon llit de palla, els ulls closos, giro lentament el coll de dreta a esquerra, d'esquerra a dreta, durant hores enteres; no caic èrtic mort. De mica en mica, quan el meu coll no pot continuar de girar en un mateix sentit, s'atura, per posar-se a girar en un sentit oposat, miro de sobte l'horitzó, a través els rars intersticis deixats per la brossa espesa que tanca l'entrada: ¡No veig res! Res... llevat els camps que dansen en remolins amb els arbres i amb les llargues rengleres d'ocells que travessen els aires. Això em torba la sang i el cervell... ¿quí doncs, sobre la testa em dona cops de barra de ferro com un martell damunt l'enclosa?

Cant primer de Les Chants de Malador, d'Isidor Ducasse, Comte de Lautréamont.

PANORAMA

PER

LLUIS MONTANYÀ

«JARDINS DE SANT POL»

D'EN PERE COROMINES

Per comentar, no del tot indignament, el darrer llibre — breviarí filosòfic i literari — d'En Pere Coromines, ens caldria un espai del qual avui no disposem i, més que res, que estigués del tot acabat l'íntim procés d'assimilació, de fixació i de discussió que tot llibre de idees suscita en nosaltres, com en tots aquells — cada dia més nombrosos, per fortuna — que es preocupen de reprendre la intel·ligència a la matèria i retornar-la a l'esperit.

Anem a exposar el nostre dissenyament amb el fons del llibre d'En Pere Coromines. Abans, però, volem tenir uns càlids mots d'elogi pel seu noble gest, inèdit gairebé entre nosaltres, d'escriure una apologètica literària, d'encetar ardidament i sincerament

EL PESCADOR D'IMATGES

*Jo trec estels en aigües matineres
per a ta complaença qui em somriu;
el meu cor, gaudiós de tes banderes,
és vaixell dels teus ulls d'emperadriu.*

Sebastià Sánchez - Juan

el tema religiós en un ambient com el nostre, materialitzat a ultrança. Voldríem llevar a aquesta crítica tot ço que pogués ésser interpretat com una censura; reduir-la al seu extricte caràcter de divergència ideològica, o, més exactament encara, sentimental. Potser, ço que ens separa de l'autor dels *Jardins de Sant Pol* no és, en el fons, més que la distància que va dels seus anys als nostres; dels cabells platejats que han tornat venerable la seva testa, als que negregen i s'esbullen en la nostra. Vagin, doncs, a ell, per endavant, l'admiració, l'afecte i la simpatia del que subscriu.

Dos camins, ben precisos, ben determinats, s'obren davant les modernes intel·ligències cobejadores d'absolut: la poesia i la filosofia. Pere Coromines ha tingut un moment de vacil·lació («Havia d'ésser un llibre sentimental, d'ascensió de l'ànima a Déu, treball d'artista, dividit, si no ho recordo mal...») i ha optat pel segon (... «i els seus capítols serien meditacions metafísiques en què el vell solatge místic i sentimental es temperaria amb la visió serena de l'idealisme filosòfic.»); entre la inclinació emotiva del cor i el lliure joc intel·lectual de la raó, el darrer ha assolit la victòria.

Aquest és el motiu de la nostra disconformitat amb el llibre d'En Pere Coromines. Entre la filosofia i la poesia, davant el camí florit i el sender espinós, cap dubte entorboliria la nostra tria. Donaríem tots els sistemes filosòfics millor argumentats, pel repòs d'amor d'un esperit unit naturalment a Déu. Es clar que no tothom pot ésser menat, sense deliberar, a la coneixença i a l'amor de la divinitat per un principi superior a la intel·ligència i a la voluntat. Cal, aleshores, que la fe sigui en nosaltres en estat teòric, que ocupi el nostre esperit si no pot bategar en tot el nostre ésser. Encara, en aquest cas, però, creiem que és a través de la poesia i de la música, en qualsevol de llurs diverses manifestacions en la natura o en l'art, que l'home pot entrellucar el món sobrenatural.

Es tracta, més que altra cosa, d'una qüestió de temperament. Josep Maria Junoy ha involucrat recentment les dues tendències en dir: «La idea de Déu, és el sentiment de Déu que comença. El sentiment de Déu, és la idea de Déu que s'inicia».

Tot amb tot, aquest és el motiu que fa que nosaltres considerem els *Jardins de Sant Pol* (escrit pel seu autor *pro remedio animæ suæ*) com un llibre excessivament madur, producte d'home aciençat i experimentat; que hi trobem a mancar el delit, la inquietud de la juvenesa. La qual cosa és, probablement, més aviat una qualitat que un defecte; però ens impedeix d'identificar-nos

amb aquest llibre, malgrat la joia que ens produí la seva aparició. Excessivament escolàstic, arriba a Déu amb massa de fredor intel·ligent. La religió hi esdevé, a estones, una mena de caricatura cartesiana. El ver camí per trobar a Déu — sense donar mai, però, la dimissió de comprendre — és el cor, en el concepte pascalià de facultat de coneixement; o bé, si hom vol, el bon sentit; però en lloc d'entendre, com volia Descartes, per bon sentit la raó pura, cal donar a aquesta paraula un sentit més ampli i fer-

ves, havem de reconèixer que En Pere Coromines segueix fidelment aquell consell magnífic del gran León Bloy: «Apuntar sempre al cap per estar segur de no tocar mai més avall del cor».

La qüestió és eterna i moderníssima. ¡Déu a la vista! ha avisat un il·lustre pensador espanyol. Una petja autoritzada ha fressat ja el camí, entre nosaltres. Faran esperar-se gaire els joves seguidors? Cal tenir en compte que, potser tots plegats anem errats, i aquesta és la única cosa que importa. Que és molt proba-

lectança—el goig de les nostres admiracions. I és que no són gaire nombrosos aquells als quals admirem, i que l'admiració s'exterioritza en nosaltres en una forma molt personal i inèdita, d'origen crític, gairebé despullada de tota influència aliena. Per això gaudim en escriure aquestes ratlles, que glossen una admiració, tota fresca i recent encara.

Tot ell sud: pell bruna, ulls brillants i vivissims, cabell negre i profús; gest cordial, vehement i enèrgic, amb intermitències languides; caràcter apassionat, jove, impulsiu — ampulós i concís a la vegada, — d'una imaginació velocíssima; un clavell vermell al trauc del tern gris; exalçador nobilíssim de totes les amistats; cada frase una idea, cada mot un vers; així coneguérem el poeta andalús — mediterrani, — en un bar ciutadà, una d'aquelles tardes dominicals isolades, de les quals havem, alguna vegada, abominat. Un viu interès pel jove poeta dominà tot seguit les íntimes preocupacions, aquell dia àlgides. Apenes recitats — admirablement recitats — els primers versos, la nostra admiració prengué forma tangible i comprenguérem que ens trobàvem davant un ver poeta. I, en parlar d'admiració, no ens referim a aquella invalorable de la boca oberta — còmoda positura irresponsable — ans al reconeixement d'un vibrant temperament poètic, d'una esbalaïdora aptesa per a la imatge ràpida i moderníssima i un sentit formidable del ritme i de la lírica.

La nostra simpatia per F. García Lorca, ràpidament mutada en una bona amistat, ens ha donat ocasió de conèixer la major part de la seva obra. Obra poc copiosa, per la intensa disciplina i exigència de l'autor amb si mateix, però, d'una força d'atracció poderosíssima. I així nosaltres, que sense la coincidència de la seva vinguda a Barcelona per assistir a l'estrena de *Mariana Pineda*, i la trajectòria Dalí-Barradas-Gasch, és molt probable no haguéssim conegut en la vida al poeta andalús, ens trobem avui fent el seu elogi sincer i apassionat — amb força signes d'admiració i grans gesticulacions d'entusiasme...

Canciones és un llibre de versos de F. García Lorca (publicat com a primer suplement de la jove i esplèndida revista malaguenya *Litoral*) que comprèn la seva producció poètica de l'any 1921 al 1924.

Hem dit que *Canciones* és un llibre de versos. Etiqueta, aparentment vulgar, que ens ha emocionat sempre estranyament. Un llibre de versos... ¡Que pocs dels llibres que s'enorgulleixen d'aquest títol saben ésser-ne verament dignes! I *Canciones* és un autèntic llibre de versos. Nous, nous, nous. Novíssims. Un d'aquells llibres moderns — javant-

RETRAT DEL POETA JOSEP M. LÓPEZ PICÓ
PER RAFAEL BENET

«L'Amic de les Arts» publicarà aviat un interessantíssim article del fundador i director de «La Revista», titolat «Notes per a la biografia de Joaquim Folguera».

hi intervenir elements diversos i esparços tals com: una facultat de sondatge, una facultat de desenvolupament i una facultat de tanteig, d'intuïció selectiva.

Jacques Rivière (¿com no esmentar el seu nom en tractar d'aquest tema?) diu en el seu admirable llibre *A la trace de Dieu*: «La filosofia — des del punt de vista religiós — que només fa ús de la raó, consisteix en descobrir problemes allà on hi ha solucions; a treure de ço que ho és tot, ço que no hauria d'ésser... Es una malaltia que ataca ço real, que el rosega i acaba per prendre el seu lloc, com aquestes fulles a les quals no resta més que la nervadura». I, més enllà: «Cal que el cor sigui obert, com s'obre un fruit, perquè l'esperit, a son torn, pugui obrir les idees».

Literàriament, *Jardins de Sant Pol* és una cosa perfecta, digna de l'autor de *Les gràcies de l'Empordà*. La seva presentació és exquisida i acurada. Es un llibre que obre una època en la literatura catalana. I, a fi de comp-

ble que la vida sigui la mort, que la mort sigui la vida.

«CANCIONES»

DE F. GARCIA LORCA

Apassionats per la literatura i l'art novíssims, un sagrat horror ens manté allunyats dels arribistes — ¡tan nombrosos! — de l'avantguardisme. Fugim de tota mena de jocs decoratius, de focs d'artifici enlluernadors i insincers, embadaliment de snobs ignorants. Entenem que, tota audàcia, ha d'anar acompanyada de la màxima bellesa. Que únicament un profund sentit clàssic pot menar-nos a la creació d'un modern classicisme renovellador. Aquesta professió de fe confessada per endavant, tractarem de fer l'apologia — amb força signes d'admiració i grans gesticulacions d'entusiasme — del poeta granadí Frederic (García Lorca, en l'obra del qual es sintetitzen les nostres lleccions.

Tal com d'altres senten l'orgull de llurs odís, de llurs aversions, de llurs menyspreus, nosaltres experimentem — amb singular de-

guardistes!—que, com diria Guíllermo de la Torre, irriuen el lector inactual que no vol col·laborar amb el literat nou. La nova poètica, la moderna literatura, en limitar-se a suggerir els aspectes, els temes, les sensacions, exigeix — així, exigeix — al lector, un esforç mental de col·laboració amb l'autor. Això és el que molts no comprenen ni podran comprendre mai; aquesta és la única causa de l'estupor i el desconcert de molts de lectors — corromputs i estrallats per la fàcil i afemellada literatura en ús — davant una d'aquestes obres intensíssimes.

El concepte de «poesia pura», tan impropriament esmerçat moltes de vegades, té avui dues acepcions, aparentment distanciades, encara que relacionades íntimament, darrera les quals s'arreglaren partidaris i conreuadors convençuts. Intel·ligència = àlgebra, geometria = Mallarmé / Valéry / Góngora. I, Intuïció, somni = subconscient = Rimbaud / Lautréamont / Eluard / San Juan de la Cruz.

La poesia de F. García Lorca, és la resultant d'aquests dos conceptes de la puresa. Unes paraules de Paul Valéry, preses en el seu sentit extricte, poden aplicar-se exactament a alguns versos de *Canciones*: «Poesia pura és tot ço que roman en el poema, després d'haver eliminat tot allò que no és poesia». Amb una fèrria disciplina estètica, el nostre poeta ha arribat a obtenir sorprenents resultats harmònics. Agafem a l'atzar, com a exemple, un vers d'aquest llibre, meravella de ritme i d'expressió:

CORTARON TRES ÁRBOLES

Eran tres.
(Vino el día con sus bachas).
Eran dos.
(Alas rastreras de plata).
Era uno.
Era ninguno.
(Se quedó desnuda el agua).

No hi ha res superflu; ha estat eliminat tot element extrany a la poesia. Resta tan sols el lirisme, la poesia pura.

La transformació radical que està en vies de produir-se en les arts i en la literatura, no pot ésser obra d'un dia. Ha de passar una època de transició. Un període d'enderrocament. Un d'aportació de material nou. I, finalment, un de construcció. Ara ens trobem en el moment d'aportar el material en brut, sense desbastar, per al nou edifici de la poesia moderna. Els versos de F. García Lorca són una cantera inesgotable d'elements novíssims. Tot el seu llibre bull d'imatges audacíssimes entrelligades, com en l'encavallament simbolista dels cantons sensorials, que esmalten brillantment la seva poesia volgudament austera, com roselles en violenta irrupció sobtada en mig de la plàcida su-

perfície isòcrona d'un camp de blat:

«El escándalo temblaba - rayado como una cebra»

«La noche espolea - sus negros ijares - clavándose estrellas»

«Largo espectro de plata conmovida - el viento de la noche suspirando...»

I, així, fins a l'infinit. És el triomf de la nova estètica, de la moderna sensibilitat.

INFORMACIONS LITERÀRIES

La poesia a Rússia

◆ Les edicions d'Estat de l'U. R. S. S. han publicat diversos reculls de «txastukis» (cançons populars). Moltes d'aquestes cançons populars han estat recollides a les mateixes fàbriques on canten els obrers i les obreres tot treballant; heu-vos-en ací algunes:

1

Petita amiga meva,
Sigues ma camarada,
Ton amant té un rellotge,
El meu té un acordeó.

2

Estimada meva, si em dones paper
Seré un gran artista,
Dibuixaré els teus ulls
i esdevindrà eterna.

3

Vareig estimà una noia
Per mitja lliure de raïms,
De raïms verds i de madurs
Que tornaven follia la noia.

4

Jo no necessito casa
Sinó un bon cabell rullat,
Jo no necessito casa de pedra,
Sinó un amic ben simpàtic.

5

Mon estimat seu damunt la barana
plens els ulls de la revolució;
Llegeix amb delit una proclama,
Però no hi entén res, no hi entén res.

6

Ja en pot caure d'aigua de pluja
Que no agafaré el paraigua.
Ja em pot estimar el meu amant
Que no m'hi casarà pas.

7

Els seus ulls negres i brillants
Fan l'olor de les prunes.
Els seus ulls no tenen escrúpols;
Acaricien qualsevol.

8

Una estrella ha caigut del cel,
De dalt de tot fins al fons.
El meu amant és soldat vermell
I el de la meva amiga, comunista.

9

Prou volien prohibir-nos
D'arrossegar-nos pels carrers.
Però, abatrem els murs de pedra
I veureu com ens hi passejarem.

10

He resat molt a Déu
Sense pogué ésser un sant.
He empaitat moltes noies
Però encara soc solter.

11

Sobre taula una ampolla d'aiguarent,
Però és buida.
Soc una noia jove
I ningú no vol res de mí.

12

El mocadoret blanc, el mocadoret blanc,
Se n'ha anat molt lluny,
A 400 verstes de Moscou.
Quin avorriment de passejar-se sola.

13

Heus ací la vida dels especuladors:
No treballen amb martell ni amb falç;
I quan els falta sal,
Porten els ous a vendre a Moscou.

Noves d'Oc

◆ A Marsella l'Amistança del Joeine, federació dels menys de trenta anys occitans ha organitzat un «targo» poètic. Hi ha un premi per a la poesia i un per a la prosa. Adreça: Jordi Reboul 4, Boulevard des Dames. Marsella (Provença).
— L'Escola Felibrenca dels Estudiants de Montpeller, creada en 1925, realitza una bella tasca de prosselitisme occità.
— La revista Oc, — amb la qual els editors de llibres, revistes i periòdics catalans farien molt bé d'establir el canvi

(Ostal Peirat, camí de l'Espinet, Tolosa França) — ha publicat amb motiu de les festes de la Santa Estel·la un esplèndid extraordinari amb original llenguadocià, català, nimesenc, gascò, marsellés, provençal i llemosí, i amb l'adreça de les més importants revistes escrites en les diverses llengües occitanes, des de les provençals a les valencianes. Oc dedica especial atenció a la bibliografia catalana. ¿Per què tanta de dessidia per part de molts catalans?

— Heus-vos ací, per acabar, uns versos en llenguadocià:

L'AMOR DELS ARBRES

S'apel·lava Ramon e, mestre en poesia,
Venia per s'inspirar dins los bosques. Ai las,
Un matin l'han trobat amb son llaut su'l [braç,
Espandit. ¡Era mort, lo rei de cortesia!

l'auselon s'és calat dedins la ramandilha
E lo bosc tot entier s'és reculhit. Ploratç,
Arbres, vostre cantaire és mort e, tot escàs,
Los homes sentiran llàgrima sus la cilha.

E los arbres han saludat amb-e lor rama
Car ells han comprés, que una potenta flama
S'atudà, quan Ramon lo trobador, partis.

Deman l'home vendrà. Son ferre matrassai- [re,
Arbres, vos tuará, sens comprendre, pecaire,
Que cada arbre que hom tua és un cor que [morís.

Roger Barthe

LES ARTS

UNA EXPOSICIÓ I UN DECORAT

PER

SEBASTIÀ GASCH

UNA EXPOSICIÓ DE F. G. LORCA

¡Dibuixos de Frederic García Lorca a les Galeries Dalmau!

¡Que els buròcrates de l'art, que els porucs, que els sedentaris, passin de llarg!

¡Que els transcendents, que els suficients, que els responsables, passin de llarg!

¡Que els temerosos del ridícol, i els inèdits d'aventura, i els gràvids de preocupacions, passin de llarg!

Els dibuixos de Lorca s'adrecen exclusivament als purs, als simples, als capaços de sentir sense comprendre. Als inefables gustadors de la infinita poesia dels objectes puerils, anti-artístics i anti-transcendentals: des de la carta postal il·lustrada, fins a l'immens lirisme de l'interior de

la loge de concierge, passant per tota la intensitat patètica del rètol del bistro.

Poesia plàstica, inventà Jean Cocteau.

Res de més just en parlar d'aquests dibuixos.

Productes de la intuïció pura, és la inspiració qui guia la mà de llur autor. Una mà que s'abandona. Una mà que deixa fer, que no oposa resistència, que no sap ni vol saber on és aconduïda.

Poesia, molta de poesia.

Plàstica, però, molta de plàstica.

Equilibrí de línies, dimensió, relació de tons. No harmonia volguda, però. Car si la voluntat es barreja en aquest joc, el joc esdevindria impur. Car si l'enténim hi tingués accés, el joc perdria tota la seva importància.

Harmonia intuïtiva, simplement. Sentit plàstic instintiu que s'oposa decisivament a la caiguda en la divagació literària.

Poesia plàstica, inventà Jean Cocteau....

UN DECORAT DE S. DALÍ

Lloc de l'escena: una cambra dolçament melangiosa, amb un balcó—ben obert—per on entra, lentament, tota la infinita tristesa del suburbi barceloní. Ate-neillo d'Hospitalet.

Personatges: Barradas, Dalí, Lorca i el signant.

Barradas, l'inefable, ens mostra amb calma les seves teles darreres, que reflecteixen patèticament l'intens amor d'aquest ho-

ÉS FAMA QUE

“L'AMIC DE LES ARTS”

HA ESDEVINGUT UNA EXCEL·LENT REVISTA D'ART I LITERATURA MODERNES

AFAVORIU-LA, DONCS, AMB LA VOSTRA SUBSCRIPCIÓ

L'ANY 12 PTES.

SANT GAUDENCI, 2

SITGES

AQUEST NÚMERO DE “L'AMIC DE LES ARTS” HA ESTAT REVISAT PER LA CENSURA

me per les qualitats, sumptuosament podrides, d'un món humil, pobre i resignat.

Barradas, l'inefable, ens conta que ell no ha sabut encara prescindir, en el seu art, de l'ambient, del caràcter, del perfum del paisatge suburbial que ell tan intensament evoca.

«Dalí — diu — sap romandre tancat a la cambra per pintar. Jo necessito encara sortir al balcó.»

Potser Barradas té raó.

Aquest no és el moment d'escatir-ho, però. Sigui com sigui, el decorat de *Mariana Pineda*, que tan magistralment ha construït Salvador Dalí, té tot el caràcter i tot el perfum de la cosa andalusa. Aquest decorat conté, latent, tota l'Andalusia. Una Andalusia intuïda, endevinada, pressentida, per un home que no la coneix. Doble valor, per tant. Aquest decorat sap evocar tot un ambient, tota una època, tota una geografia. Es ric de suggeriments literaris.

Tota aquesta lírica literatura, però, no és sinó un vast pretext, una immensa excusa per una sèrie de relacions pictòriques i de dimensions plàstiques. El groc d'un vestit es conjuga amb el negre del fons. L'ondulació d'un sofà s'enllaça amb la corba d'una cadira. El rellotge continua la línia de la finestra. Les ratlles d'un trajo juguen amb les ratlles de la porta. I així fins a l'infinit. Simfonia total, orquestració constant. Ritme necessari, mides exactes, dimensions justes, sense els quals no hi ha obra d'art possible. Unitat, unitat i unitat. Crida dels ulls, abans tot, que és l'avantsala per a penetrar en el cor de l'obra, fet d'imponderable efusió.

Resumim: Dalí, un decorador d'infinites possibilitats. *Mariana Pineda*, un admirable decorat que ens fa pressentir una *Carmen* curulla de perfeccions

SALVADOR DALÍ I LES LLETRES

L'AMIC DE LES ARTS publica avui un document curiosíssim. Salvador Dalí ens ha tramès aquest treball que reflecteix clarament les preocupacions plàstiques del nostre dilecte amic, i que podria resumir exactament la seva estètica. Aquest assaig, original i sense precedents, insòlit, inusitat, és inflat, tot ell, com una vena, d'una forta poesia i d'un intens lirisme que — junt amb el dibuix, recentíssim, que reproduïm — és suficient per a desmentir, una vegada per totes, la reputació d'artista intel·lectual i dogmàtic de què gaudia Dalí. Les dues mostres que oferim als nostres lectors ens el mostren, finalment, tal com és: un líric d'una inusitada potència i d'una forta originalitat.

INFORMACIONS ARTÍSTIQUES

Literatura i pintura modernes a Espanya

◆ Havem establert el canvi amb les

revistes andaluses: Litoral, Mediodía i Verso y Prosa.

Aquestes publicacions mensuals d'esplèndid continent (presentació tipogràfica immillorable, que es pot comparar aventatjosament amb la de les millors revistes europees) i de contingut dens, intens i exactament assabentat de les més modernes tendències artístiques i literàries, ens revelen un jove moviment andalus fort, vigorós i de gran vibració, que contrasta enèrgicament amb l'ensopiment general dels altres nuclis espanyols. Heu-vos ací el sumari dels darrers números rebuts:

Litoral de Màlaga, número 4 (abril de 1927). — Treballs de Guillén, Espina, Altola, Guirre, Reyes, Cossío, Hinojosa, del Valle i Buendía. Il·lustracions de Manuel Angeles Ortiz.

Mediodía, de Sevilla, número 7. — Treballs de Guillén, Cossío, Porlán, Lorca, Espina, Núñez y Herrera, Romero, Arconada i Laffon. Il·lustracions d'Asselin, Gromaire i Sebastian.

Verso y Prosa, de Murcia, n.º 6 (juny de 1927). — Dedicat al centenari de Gòngora. Treballs de la Torre, Aleixandre, Marichalar, Gimenez Caballero, Cossío, Bergamin, Chabás, Lorca i Arconada. Dibuixos de Gaya, Vicente, Prieto i Bonafé.

◆ La Gaceta Literaria segueix afirmant-se com el més autèntic portaveu de les joventuts artístiques i literàries.

LA VILA

L'ANTIC TRÀFEC MARÍTIM DE SITGES

PER

EMERENCIÀ ROIG

A mitjans del segle passat, — pels volts de l'any 1850, — la na-

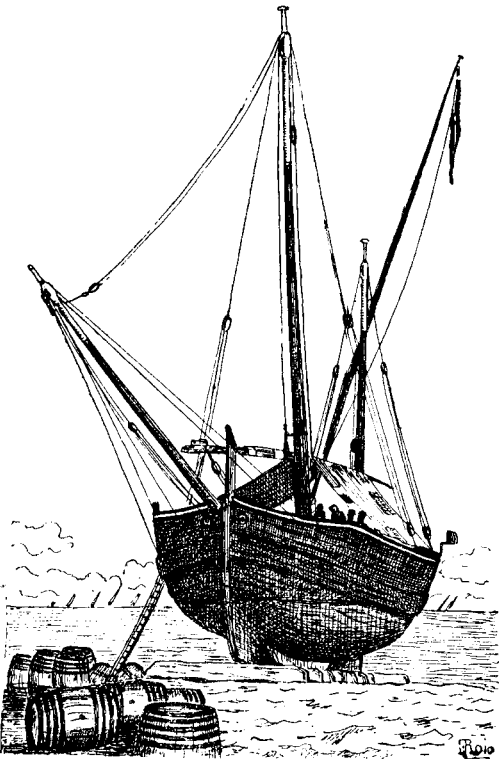
vegació de cabotatge era molt intensa al llarg de la costa catalana; tots els pobles marítims tenien llur flota amb la qual es proveïen i cercaven la sortida de llurs productes agrícoles i industrials. La nau que per aquest tràfec dominava, era la que a la costa de llevant en deien barca de

altra causa, encara, de llur existència, fou la manca de carreteres a llevant i a ponent, on no existí altra comunicació que viarans i camins de ferradura. Heu-vos ací com els pobles de la costa, i entre ells, Sitges, que es trobaven isolats entre si i incommunicats amb Barcelona, foren forçats a l'ús de la via marítima, únic recurs per trafiquejar amb els pobles estesos vora de la mar.

Els llaüts, feien, doncs, viatges periòdics des dels pobles de marina a Barcelona. Servien pel mateix tràfec que avui fan els trens, els recaders, i, encara, els grans carros tirats per quatre o cinc airoses mules remoroses de picarols.

Les línies de cabotatge, tenien llurs característiques: generalment, els velers dels pobles enclavats a la costa de ponent, (entre ells la nostra vila) feien — com havem dit — viatges d'anada i de tornada a Barcelona; i els de la costa de llevant, i de l'Empordà, ultra d'anar a la capital, allargaven llurs viatges fins a València, Alacant, Les Aligues i Cartagena.

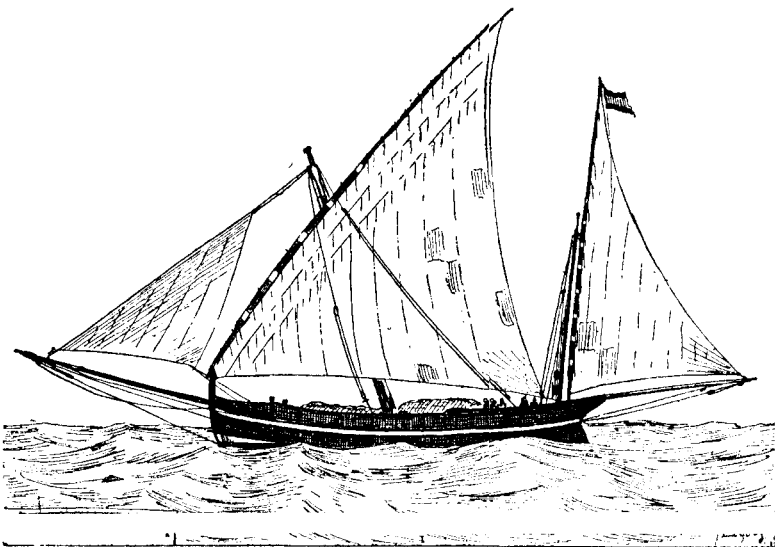
A la costa catalana, antigament, van existir importantíssimes matrícules. Llevat de Barcelona, dedicada exclusivament a la navegació d'altura i a les carreres d'Amèrica, els pobles marítims de més de vaixells foren: Masnou, que arribà a comptar més de tres-cents velers de creus, de gran tonatge, entre els quals figuraven bergantins rodons, bergantins goletes, pollacres i pollacres goletes. Tots cobrien la carrera d'Amèrica. I seguien, en importància, Vilassar, Premià, Cadaqués, seu de grans cases navíleres propietaries dels bergantins *Mercedes*, *Segunda Mercedes*, *Baltasar*, *Gabriela*, *Eulalia*, *Rosario*, i la pollacra *Terrible*; Roses, que tenia matriculat el formós bricarca *Pedro*; Palamós, on hi havia establerta la casa Mates, a la qual pertanyeren, el berganti *H. G. M.* i les pollacres *Teresa Maria* i *Ampurdanesa*; Sant Feliu de Guíxols, on eren inscrits el berganti *Elvira Fortó*, i els velers *Bienvenida*, *Anselmo*, *Gesoria*, *Francisqueta* i *Maria*. (Aquests velers van existir cap a les darreries del segle XIXe). Els vaixells empordanesos navegaven usualment fins a Itàlia, Argèlia i Andalusia, on anaven a cercar dogo o suro. I cal esmentar, encara, com a notables, les matrícules de Blanes i de Malgrat, on eren

LLAÜT «VILANOVÉS» DE LA CASA CATASÚS I C.^a

Ploma d'Emerencià Roig

mitjança, coneguda en la nostra vila amb el nom de llaüt. Aquestes embarcacions, de vela llatina, viatjaven sempre coste-

LLAÜT «SANT JOAN» DE LA CASA SALVADOR VILANOVA I COLL

Ploma d'Emerencià Roig

El darrer número conté valuosos originals de Gimenez Caballero, Guillermo de la Torre, Espina, Supervielle, García Martí, Gaziol, etc. El nostre redactor Sebastià Gasch hi estudia l'obra del català Dalí.

Agraim a l'esmentada publicació els mots molt elogiosos que ha dedicat a la nostra gasetà

jant; amaven i tornaven dels pobles marítims a Barcelona, i de llur origen a les terres valencianes i mallorquines.

Aquesta intensa navegació costera, es devia a la manca de ferrovies en el litoral català. Una

inscrites prop de trenta barques de mitjana, o llaüts, que cobrien les carreres de València, Alacant i Cartagena.

Ultra aquestes dues navegacions d'altura i de cabotatge, existí la que podríem anomenar *mixta*, la qual es feia mitjançant els llaüts que, després d'haver navegat el baix Ebre, anaven de Tortosa als pobles marítims de la Mediterrània. La gent vella de mar encara recorda aquelles barques de mitjana tortosines, anomenades *Joven Lolita*, *Ramona*, *Astrea*, *Joaquina*, *Manuel*, *Barcelonés*, les quals tenien el fons del seu casc pla, a propòsit per a la navegació fluvial.

Entre les matrícules marítimes de segon ordre, figuraren les de Calella, Arenys de Mar, Premià, Badalona, Vilanova i Geltrú, Torredembarra i Sitges. La nostra vila tenia una flota de llaüts, inscrits en diferents èpoques. Eren el *Santa Rosa*, propietat d'En Pere Domènech; l'*Aguila de Oro* i el *Trinidad*, de la casa Batlle i C.^a; el *Vinyet*, de la casa Masó, Sabater i C.; el *Vilanovés*, de la casa Catasús i C.^a; el *San Juan*, d'En Salvador Vilanova i Coll, i el *San Bartolomé*. Totes aquestes embarcacions feien el tràfec del vi. L'embarcaven en la nostra platja i el duïen al port de Barcelona, per tal que pogués ésser traslladat en els grans velers que anaven a les Antilles.

Clos aquest preludi de la marina sitgetana entre els anys 1850 i 1890, entrem de ple en el comentari de nostre comerç marítim, digne d'ésser historiat amb deteniment, puix que fou important.

L'antic tràfec marítim sitgetà, s'aplicà diversament a les carreres d'altura, de gran cabotatge i de petit cabotatge. Les primeres les feien els velers que anaven i venien d'Amèrica; el segon, els que procedien d'Itàlia i d'Anglaterra; i, el tercer, els llaüts que ens relacionaven amb Barcelona i Andalusia.

La primera navegació, malgrat ésser en el seu aspecte molt important, (puix que la feien grans velers de tres pals i de gran port), resultava migrada pel tràfec. L'únic veler que freqüentava les nostres aigües, era el bric-barca *Nueva Teresa Cubana*, dels navilers sitgetans Masó, Sabater i C.^a. Aquest vaixell, en tornar de les Antilles, acostumava a aturar-se davant Sitges, *posava les veles en falxa*, o sigui, proa al vent (segons frase usada pels navegants) i en aquestes condicions descarregava els colonials de Cuba destinats a la nostra vila: cafès, sucres, roms. La descàrrega la feien barques del bou, que assolien el veler aturat davant la vila a la vela, si feia bon vent, i al rem, si hi havia calma. En alta mar, hom transbordava els colonials

del veler a les barques. Finides les operacions, el bastiment prosseguia el viatge a Barcelona, i, ja al port, descarregava la resta del seu proveïment: més colonials, fustes, dogues, cotons.... Les barques pescadores, un cop carregades, s'escampaven per la mar, i, simulant que pescaven, esperaven que es fes nit. Quan les tenebres negaven la mar i el cel, llavors alçaven veles cap a terra, i en la fosca lluraven llurs provisions, alliberant-se així d'ésser vistes pels carabiners i pels agents de la duana. En aquestes condicions, entrava a Sitges el contraband de colonials. De la platja, els duïen als magatzems dels adroguers de la població. Vet ací com podien vendre el sucre, el cafè i el rom a un preu baix, en benefici, al cap d'avall, dels veïns de Sitges.

El segon tràfec, o sigui el de gran cabotatge, comprenia la importació de carbó mineral anglès, procedent de les mines de Cardiff, i la de dogua italiana, de Civitavecchia. El carbó, el portaven fregates, bricbarques i bergantins anglesos, els quals el descarregaven mitjançant dues gabarres que hi havia a la nostra platja. Tot venia consignat a la raó social Batlló i C.^a, i servia per alimentar la gran màquina de vapor que accionava la fàbrica d'aquesta empresa industrial, dedicada als filats; la mateixa que, després, es convertí en la gran fàbrica de calçat d'En Joan Tarrida i del Marmol.

Per bé que la importació de carbó mineral anglès era periòdica, i freqüent l'anada i tornada dels velers, la de dogua assolí una gran importància, i l'arribada de naus procedents d'Itàlia també sovintejava. A les nostres aigües venien els bergantins goletes *Baltasar*, *Mercedes* i *Segunda Mercedes* (aquest de tres pals) de la matrícula de Cadaqués; i el bergantí rodó *Lepanto*, de la inscripció marítima de Lloret de Mar. I, encara, altres bergantins goletes, alguns de tres pals, italians, i els llaüts *Vilanovés*, de la matrícula de Sitges, i el *San Bartolomé*, de la de Vinaròs. Uns i altres, velers o llaüts, duïen dogua d'Itàlia; però així com els pri-

mers la portaven en carrera directa, els darrers l'emmenaven transbordada del port de Barcelona. I la desembarcaven a la nostra platja mitjançant, també, les gabarres i l'estivaven arran del passeig de la Ribera, llavors una avinguda de plàtans escanyolits i pedrissos de maons. Així estivada, la dogua restava en sengles torres de fusta; n'hi havia tanta, que ocupava tot l'espai actual del Pinar.

El petit cabotatge, el prestaven els llaüts de Sitges que havem esmentat i d'altres de forasters, tals com el *San Bartolomé*, de Vinaròs; el *Paquito*, de la matrícula de Blanes, i el *Paquito*, de la inscripció de Malgrat. Importaven obra, plats, olles, carbó de pi, suro, jonc, dogues, farina, arroz, pesca salada

i melons valencians. El llaüt *Santa Rosa* proveïa la població de tunyina salada. La duïa de l'Illa Cristina — Huelva —. El *San Bartolomé* i el *Paquito*, l'un portava dogua de Barcelona, i, l'altre, de Santa Coloma de Farnès,

embarcada a la platja de Malgrat. L'*Aguila de Oro*, el *Trinidad* i el *Vinyet*, portaven farina i arroz, de Barcelona. I el *Paquito*, obra de Blanes. Totes les embarcacions forasteres, sortien de Sitges en llast, al revés de les de la vila, les quals partien carregades de vi, o sigui que servien al comerç d'exportació més important en els temps dels quals parlem. Finalment, moltes de vegades, les barques del bou importaven melons valencians transbordats a Barcelona. Els descarregaven atracats a la Punta, que llavors era un cap rocós, mena de port natural de la nostra platja.

Si es fes un estudi comparatiu del tràfec sitgetà dels temps dels nostres avis, amb el de Vilanova i Geltrú, hom pot ben dir que, el de la vila veïna el superava; a la rada de Vilanova es veia sempre un tràfec de velers molt intens, carregats de carbó per a les fàbriques, de dogua pels boters, de cercols de ferro i de castanyer per armar piperia. No hi mancaven tampoc els grans bricbarques i els bergantins de la ma-

trícula de Barcelona, per carregar les botes de vi que els col·lectors i magatzemistes vilanovins trametien a les Antilles. En la comandància de marina d'aquella ciutat, hom veia el despatx directe per a Havana, Santiago de Cuba i altres ports cubans.

Antigament, el nom de Sitges fou molt conegut en el món marítim. A Cardiff, a Glasgow i a Newcastle (Anglaterra) comandàncies marítimes on es despatxaven velers amb carbó consignat a Sitges; a Civitavecchia (Itàlia), on les autoritats marítimes tramitaven la sortida dels velers carregats de dogua per a la nostra vila, la fama de Sitges, del seu clima i dels seus vins s'hi estengué. A Blanes, on el caporal de mar despatxava la barca *Paquito* carregada d'obra per a la bella Subur; a Malgrat, on el senyor Turró, propietari del llaüt *San Juan*, era associat amb els senyors Vilanova i Catasús, per a l'exploració del negoci de la barca dedicada al transport de vi; a Cadaqués i a Lloret de Mar, en totes aquestes viles marineres Sitges era coneguda, esmentada i lloada. A Aguadilla (Puerto Rico), a Manzanillo, a Nuevitás, a Guantánamo, a Havana (Cuba), hi havia cases consignatàries de cases navíleres dirigides per fills de Sitges, les quals rebien els carregaments de vi i obra embarcats al port de Barcelona. Vins que, actualment no s'exporten; hom els ha substituït per altres de generosos, gràcies a l'empresa i patriotisme dels nostres compatriotes que es dediquen a l'exportació de vins blancs a les Antilles i a l'Amèrica central.

Un detall que demostra la importància de l'antic tràfec marítim, és que Sitges tenia comandància de marina de primera classe, la qual avui només la conserven poblacions importants com Mataró, Sant Feliu de Guíxols, Palamós, ports tots d'un bon tràfec. L'antiga comandància de marina de la nostra vila, residia a la Ribera, a la casa coneguda amb el nom de *la casa de la tribuna*. En aquelles oficines on anaven els nostres navílers, capitans de vaixells i patrons dels llaüts, a presentar els *rols* i documents d'abord, per tal de registrar l'arribada i partida dels velers, llur procedència, llur càrrega, llur patent de sanitat, llur nom i inscripció, s'hi trobaven junts els capitans anglesos amb els italians, i els nostres connacionals de llevant i de ponent. I era unànime la lloa de Sitges, població blanca, neta i encisadora, joïell arrezerat de la Mediterrània occidental.

◆ La llegenda posada sota la reproducció del bergantí *Fe* aparegué, en el número 14 d'aquesta gaseta, errada. Aquesta nau no fou, com es deia, de la casa Catasús i C.^a sinó de la societat Robert, Carreres Germans.

J. SOLER, IMPRESSOR : VILANOVA

«APOTEOSI» BOIX D'EN FRANCESC CANYELLES (COL. PRATS)